

INTERVJU SA SELJMAN BOČOLIJEM

Priština | Datum: 7. februar, 2017

Trajanje: 60. minuta

Prisutni:

1. Seljman Bočoli (Intervjuisan)
2. Eremire Krasnići (Vodila intervju)
3. Noar Sahiti (Kamera)
4. Aurelja Kadriu (Asistent istraživać)

*Simboli komentara u transkriptu *transkripti neverbalne komunikacije:*

() – emocionalna komunikacija

{ } – intervjuisani objašnjava gestovima

Ostali simboli u transkriptu:

[] – dodatak tekstu da bi se bolje razumeo

Fusnote su redaktorski dodaci koje daju više informacija o mestima, imenima ili o izrazima.

Prvi Deo

Eremire Krasnići: G. Seljmani, možete nam reći o vašoj porodici i uspomena iz rane mladosti i kakva je bila vaša porodica?

Seljman Bočoli: Ja se zovem Seljman Malj Bočoli iz sela Raušić, opština Peć. Naša porodica kao i ostale bila je tradicionalna, porodica Boçolli je od meštanih porodica locirana [smešteni] u selo Raušić, gde ima veliku reputaciju. Kada su bili u zajednici od tada i do sada uvek su bili pozitivni u aspektu države i aspekta humanosti i svim tim stvarima, i tako redom.

Ja sam završio osnovnu školu u selo Raušić, gimnaziju ja sam završio i bio sam prva generacija u Dečane. Iz Dečane ja sam nastavio i upisao se u Građevinskom Fakultetu, završio sam uspešno i tačno unutar pet godina zatim u momentu kada nam se dešavala zla sreća...

Eremire Krasnići: Nećemo ići tako brzo. Da li bi mogli malo da izgradimo istoriju vaše porodice...

Seljman Bočoli: Ah još jednom odatle...?

Eremire Krasnići: Dajte nam neki detalj...

Seljman Bočoli: Može...

Eremire Krasnići: Život u selo Raušić...?

Seljman Bočoli: Da, selo Raušić ima jednu izvanrednu geografsku poziciju, i mahom su dobri radnici, vrlo vredni, tako da uvek sa svojim radom dali su svoj doprinos i održali svoje porodice nezavisno od države, ni zaposleni ni ništa.

Dakle to su bile kao tradicionalne delatnost, oni su se angažovali najviše u poljoprivredi, stočarstvom pa kasnije su počeli da se bave i sa trgovinom. Naša porodica konkretno bila je slična sa... kao i one druge. Ja sam rođen 1950.godine iz jedne siromašne porodice recimo, za ono doba siromašni. Pali smo u siromaštvo zato što su mog oca zarobili, uzeli Nemci u 1941. godine kao taoca. Tada je on bio u vojsci u Beograd, njega su zadržali tamo četiri godine u Nemačkoj, tokom Drugog Svetskog Rata.

Tako da...

Eremire Krasnići: Možete nam reći nešto za to vreme... da li vam je on rekao nešto o njegovom boravku u Nemačkoj? Da li znate vi neku priču koju je on vama kazao?

Seljman Bočoli: Ima jako gorke priče. Nisu uzeli samo mog oca nego i još dvoje su bili uzeli iz sela Raušić. I oni su rekli da: “Tamo su skoro svakog dana, nas su terali pogotovo kada je bila kritično stanje”, šta god da se desilo u Jugoslaviji ili negdje okolo: “Nama su sredili za streljane”. Kako sam čuo od ovih koji su bili zajedno sa njim, od njihovih drugara. Pa da je jedan nemac ubijen u Jugoslaviji ili na drugo mesto u Kosovo naročito bilo je slučaja kada: “Nama je sreća spašavala, spašavale nas ne parnim brojevima, jedan, tri, sedam”, tako su se spasili od streljane, ostali koji su dobijali dva, četiri, šest, znači parni broj, oni su bili streljani.

Mislim ono, bili su ti događaji koji sam ja samo slušao od njih, zatim naš otac je bio malo više spreman i psihički i ovako. Održao ne samo njih dvoje, nego došli su i drugi nakon njegove smrti, došli vazda iz Graboca, iz Lodže, sa sela Lodže došli da vide mog strica i nas u mesto njega. Tako da na kraju kada se završilo... kada se završilo oni su živeli jadno jeli su kore od ljušteći krompira da bih se hranili, bilo je slučajeva kada su jeli i lišće sa drveta samo da izdrže dušu, pod tako teškim uslovima su živeli. Posle nekoliko vremena, njih su rasturili po Nemačkoj, tako da bi radili po privatnim imovinom, da rade zna se sve što treba u poljima, da seju krompire. Tako da u glavnom radili su u poljoprivredi tamo do zadnjeg momenta kada je prestao rat, njih su otpustili i došli su kućama.

Značajno je istaknuti da žena vlasnika u imanju gde je bio određen da radi moj otac, poslala je sedam puta pisma i poželjela je da joj idemo u poseti mi Maljina deca, mada je čula da on je umro, Maljina deca [moga oca] da dođu, da se zapošljavaju ovamo i da ih uzima u Nemačkoj. Zatim, nisu otišli zatim i mojoj majci su ponudili penziju, to je činjenica: “Ajde samo da potpišete”, nije otišla. Tako da ostala pri jednog neimarstva u to vreme i živela samo sa ručnim radom i poljoprivredom su živeli i opstajala, jer mnogo dece su imali i morali su nekako da opstaju. Ova je od prilike približno [istorija] moje najbliže porodice. Bili smo u zajednici sa stricem, i moj stric je imao tri sina i mi šest, devetoro dece, mnogo nas je bilo, ali ovako na ovaj način su živeli, ovakav im bio život.

Eremire Krasnići: Nešto onako malo detaljnije, na šta se sećate za vreme vašeg detinjstva ?

Seljman Bočoli: Da istaknem taj vremenski period. Na taj vremenski period, tokom školovanja u osnovnoj školi u Raušić kao i svi drugi, mi smo imali malo pomoći koja su nama davali, takozvani pomoć iz Amerike, bilo je jedna racija hrane koju smo dobili vazda, i to nas je držalo u školu, pravo da vam kažem jer kada ide malo vreme... sada je čudo ako kažem da mi smo otišli u školi bez doručka bez ništa. Eh siromaštvo je bilo tada u to vreme i odmah čim smo stigli kući kada smo završili radno vreme, morali smo da idemo da radimo sa drugom braćom u polje. I dok smo bili mali uvek smo bili, morali smo da idemo da radimo, da čuvamo stoku ili nešto drugo raditi, tako da nikada ni jedan minut nismo imali od slobodnog vremena.

Ali ne samo naša porodica, nego na ovaj način isto su živeli pogotovo cela seoska deca. Bilo je i više siromašnih u taj vremenski period, za koja je dosta tužno misliti i gledati čovek kako su živeli i kako smo prošli, ali uprkos toga, ja za sebe učio sam, imao sam odličan uspeh, zajedno sa drugarima i sa dva mladića i tri sina od rođaka, zajedno smo imali zlu sreću [taksirat]. I u istom razredu sam bio sa njim, tako da smo bili dobri đaci, mislim, potrebno je bilo raditi. Isto i porodice uvek same... tako i naša pa i komplet naše porodice sa zajednice Bučoli i sa sela Raušić ista su bila, živeli su od svog rada, ne od drugih stvari. Ni od državnih plata, ni sa nekom trgovinom ili nešto drugo koje je donelo dobiti samo od poslova svojih ramena. Ovako došlo je vreme, vremenski period da ja polazim u gimnaziju, u srednju školu ...

Eremire Krasnići: Gde ste pohađali, u Peć?

Seljman Bočoli: Ja sam otišao u Peć jedno pologođe, pa su mi zabranili da idem jer je bilo potrebno raditi. Tada strica smo poštovali kao oca, i morao sam da idem u školu jedno pola godine zatim bio sam prinuđen da stanem, da se vratim... posle toga, tek nakon druge godine ja sam otišao, nastavio gimnaziju u Dečane koja se tada otvorila, bila je prva generacija i tu sam završio gimnaziju sa doličnim uspehom i ne samo ja, nego mi smo bili najbolja gimnazija u Jugoslaviji u to vreme, tako je bilo [prvakinja] u takmičenjima koja su se održale tada u ono vreme. Tako da...

Eremire Krasnići: Kakva takmičenja su bila tada?

Seljman Bočoli: Bilo je takmičenja u naučnim predmetima, mi smo bili, zapamtim, samo jedan razred, naučni smer, matematika i fizika i slične. Na ovim naučnim predmetima, i to matematika, fizika, hemija, biologija, mi smo zauzeli prvo mesto u Jugoslaviji, naš razred koji je tada bio. I svi učenici našeg razreda, sada da se ne koncentrišem samo na jedan razred, ali i drugi đaci koji su bili na društveni smer bili su dobri, i danas ni jedan od njih nije ostao bez fakulteta, svaki je završio ili Medicinu ili Tehnički Fakultet, svaki od njih! Eh, sada jedno četvoro od njih su umrli, jedno dvojica pali su u rat, tako da svi mi drugi smo živi, ali svake godine slavimo sa prvom generacijom Dečanske gimnazije.

Eremire Krasnići: Kako ste se orijentirali vi za fakultet?

Seljman Bočoli: Da, da vam pravo kažem tada je bilo počelo malo da se krene na dobro Albanaca, na tom sistemu komunizma ja sam čuo da više daju stipendije za one koji studiraju na Tehničkom Fakultetu. Ja sam otišao u Zagrebu da se registrujem, malo sa zakašnjenjem jer nisam znao kada je rok i vratio sam se, nisam mogao da se upišem, mada bila mi je dobra prilika, bilo je sve u redu, pomagali nam, zahvaljujem sad za tad i tako je sve ali nismo imali sredstava. Sada tamo je bio veći standard pa sa jednim drugarom mi smo se vratili nakon dve nedelje boravka i došli smo u Prištini.

U Prištini, na drugom roku otvoren je konkurs za građevinu tad mi smo imali da ulazimo na ispit, takozvani ispit za kvalifikovana i tu mi smo se upisali u građevinu. Možda bez neke volje i bez što bi se reklo bez definitivnog određivanja i ostali smo. Tu smo imali uspeh ja i moj drugar koji je iz Dečane.

Mislim se, mi smo završili na određeno vreme jer u građevini je malo teže i na svakom Tehničkom Fakultetu ne može se završiti a da se ne izgubi jedna godina ili da kasni malo.

Eremire Krasnići: Za koje godine govorimo, kada ste vi završili fakultet?

Seljman Bočoli: Molim?

Eremire Krasnići: Koje su ove godine, kada ste vi završili fakultet?

Seljman Bočoli: Ovde govorimo za 1971.godine do 1976.godine, pet godine.

Eremire Krasnići: Da li možete da nam opišete neki detalj za... da li možete da nam kažete? Koja su bila ta vremena?

Seljman Bočoli: Pa faktički...

Eremire Krasnići: Da nam spominjete nekoliko od koji su bile dane u korist Albanaca, možete nam dati neki od detalja?

Seljman Bočoli: U onom vremenskom periodu imali smo sreće da se usvojilo Ustav 1974-te i dve godine unapred bile su demonstracije '68-te, još dve godine prije '74-te bila je jedna velika liberalizacija za Kosovare, mislim na albance koje žive u Kosovo. Otvoren jedan dijapazon slobode, kako se kaže, da odlučuješ, i da pevaš [na albanskom], i slobodno odlučivati, slobodno kretanje, i slobodno bez... bez znanja šta je nasilje, i da ne znaš šta je...

Ovome se češće sećam, više puta mi smo igrali i pevali patriotske pesme sa Albanije, zajedno krenuli smo od studentskih domova do studentske menze. Menza nama bila e kod Pravnog Fakulteta, zatim nama niko nije zvao, niti postavio pitanja neka, niti su nas pitali, ni ti smo nekome padali na oko za tako nešto.

Tako da trebamo zahvaljivati i za to vremensko doba, možda treba zahvalivati i tadašnjim rukovodiocima koji su znali da obrađuju i da se usvojilo Ustav 1974-te do '80-te, '81-te tada je bila politička atmosfera jako dobra, jako dobra za Kosovare. Ova vremenska doba može se ubrajati za najvećeg napredka za Kosovo, šta se postiglo u to vremensko doba. Bilo je zapošljavanja, otvoreni su i putevi za inostranstvo, otvorena su vrata u fakultetima, vrata, pomislim na otvaranja Univerziteta u Prištini, upisali su se u fakultetu ko god je hteo, tako da za svakog je bilo najljepše doba taj period.

Eremire Krasnići: Da li ste bili vi u vojsku?

Seljman Bočoli: Da, prije diplomiranja uzeli su me u vojsku. Nisam imao opravdanje jer ja sam bio slušao svaki semestar tako da... bio sam u vojsku, u Beogradu ja sam služio vojsku. Bio sam jednu godinu. Kada sam došao odmah za tri nedelje ja sam otpočeo sa radom, za šest meseci ja sam završio diplomski rad i diplomirao sam.

Ali, na zlu sreću sada idemo u pravcu kritičnog doba, ja sam bio u vojsku kada se ovo desilo, što kažu, jedan težak momenat za nas, za obe porodice, duplo ubijanje sa obe strane, naša porodica sa rođacima. Tako da istog dana je ubijen jedan njihov sin i od mog brata, i oni su se osvetili, otišli u planine i ubili sina tome bratu koji je ubio njihovog brata.

Eremire Krasnići: Kako je došlo do ubijanja, dali bi mogli da nam kažete malo u detaljima?

Seljman Bočoli: Eh da, do te zamke je došlo zbog nepokretne imovine. To je bilo, od ranije još od ranije ima poreklo, ali sudovi nisu rešili ovaj problem, na to vreme su rešili... imali su u selo poglavare, poglavari sela, ja sam tada bio dete, seoski poglavari su posredovali i odvojili na pola imanje. "Ne, ovo je naše, ne ovo je naše. Ne, ovo je naše imanje", kako je rečeno, imanje jedne Pečke gospode, Belegu. Onda, on je dao našem stricu, otac je bio u Nemačkoj u to vreme, pa odavno zatim oni su odlučili da dele uslovno kako bih završili još jedno dve-tri loših poslova koja su oni izvršili na tom računu kao obrazloženje. Oni su isekli nekoliko trupe od oraha i jabuka i što znam ja, ali oni nisu tome postigli kraju, oni su zatvorili njima još jedan put, ja lično nisam bio tu ali još jedan put kako kažu da se ide do... jedna interna ulica koja je bila za tri njihove porodice, ne još jedan drugi da daju stoku vode, interna je bila gde su prali i veš, mislim na ženski rod, za ono vreme dok voda išla, bilo je vode, tu je bilo jako dobro mesto za ovu svrhu.

Oni su zaustavili tok vode, onda kada su se bili odvojili između sobno, taj moj brat i moj stric uvek su pomagali i kada su hteli da se odvoje, oni su ih pozvali da im se pomaže, kada su hteli da dele onaj put, njih nisu ih pozvali, kao motiv hoću pokazati ovo, i ovi su bili protiv jer put ne sme da se deli jer to je katastar i sve...

Tako da, sa onim tadašnjim shvaćanjima otišli su kod jedne hodže da pitaju u Peć, on im rekao da ovaj put može i da se deli i na dvadeset mesta i ne fizički, ali nema svoju funkciju, tako da na ovom momentu pokvarili su odnose i na tome tražili su i zemlju, ovi moji su tražili kod hodže: "Ako mi smo poklonili, poklonimo," moj stric je njima poklonio onu polovinu parcele koja je bila: "Ja, jel mogu da je uzimam?" Rekao je: "Da, slobodno, idi završi ono, uzmi i ti tvoj deo zemlje, put ostavite jer smo po delili," i tako su završili ovu priču.

Kada su došli ovde sada, bilo je dosta problema, problemi koji ovi naši kažu: "Ne dajemo da se put deli od njih", onaj njihov deo: "Ne dajemo nikad baštu jer ono je završeno". Neka bašta od pet ari sa šesnest dela odvojeno je na pola je bilo. Tako da, od njihove strane pozvana je policija, policija je stigla na licu mesta i rekla je, sada idem ka kritičnom momentu oni su rekli: "Nemojte da radite ni jedna strana sve dok se ne reši od strane suda". Međutim, prošlo jedno dve nedelje, ja sam bio u Beogradu, pratio sam braću kako su otišli jer su bili spremni su bili na svemu, taksirat, zlu sreće, trojica su bili u Nemačkoj, došli su kod mene u Beogradu, i otišli su u Nemačkoj i kao je rešen ovaj problem, taj problem ostavljen je sudu.

Međutim, nisu čekali oni drugari nego ušli su traktorom da ore, taj moj stari brat, sada je pokojni čuo, kazao mu je neko dete ili nešto slično: "Oni su orali traktorom", jer ono je bilo bašta koja i sada je

bašta i na tome brat je došao u naj kraći put kod njih tu. Tu su bili više od 15, 16 koji u bili pripremljeni. Vide da ovaj nije u redu, da je mnogo ljut: “Da li imate koji papir, da li imate odluku?” Oni su rekli: “Ne vala, nemamo ali mi hoćemo da radimo, posle sporazuma ako sud daje vama, ili nešto drugo”. “Ne,” kaže on: “i ja mogu da radim, ali zazivam zlu sreću, pošto je rečeno tako da se ostavlja sve dok se odluči mi smo ostavili da se ne radi i nismo”. Jedan od njih je rekao: “Stari,” obratili se mom starijem bratu i oni su ga mnogo voljeli, i rekao: “da ostavimo da se izvučemo sasvim samo da ne bude aman nešto još gore”. Počelo je da se udaljava, nije prošao ni 15 minuta, oni su ga zvali: “Hajde, danas dan krvi”, i što ja znam. Ja nisam bio tu, nego kako kažu i ljudi sa okoline tamo. On je izašao i ubio onoga koji je bio u traktore tamo. Pa, sada oni su pobjegli, na drugoj strani oni su organizovali petoro njih i ubili su sina ovoga brata u planinu i osvetili se u njega pored stoke. Oprostite malo...

Eremire Krasnići: Dobro, odmarate malo...

Seljman Bočoli: Onaj dečko je došao iz vojske, ja sam otišao u vojsci. Nismo se videli dve godine tako reći međusobno. Eh, samo što je služio vojsku u 19-toj godini jer 18 godina je imao kada je otišao, tada su bili uzeli u vojsku odmah posle srednje škole i pored stoke njega su ubili i na taj način oni su se osvetili... učinjena krvna osveta.

Sada svi, ta sredina, ne tu nego, nego za obe porodice fizički sa aspekta ljudske snage, muške snage, zatim i sa ekonomskog aspekta bili su jaki, i njihova porodica i naša porodica. Tako da očekivali su, kako kažu, prema mentalitetu ove sredine i područja da će biti... da ćemo se eliminisati međusobno. I sećam se jednog momenta kada sam ja došao iz vojske i bio je samo stric, stari brat u zatvor i rekli su: “Umro je”, jer tog dana kada su se gađali oružjem nije umro njihov, nego nakon deset dana. Stigao vest da je i njima umro, ali traže da im se pošalje neki ujaci njihovim ljudima, neki stari ljudi sa puno poštovanja: “Imate li mogućnosti da nam dozvolite da sahranimo sina? Onda vidimo se još jednom, daj bože da bude dobro i tako te stvari.” Pozvao sam strica sa jednim sinom malo starijeg, izašli smo da se dogovorimo sa ljudima malo starijim tamo, izašli smo i govorili smo i došli smo do zaključka: “Slobodno, i ako oni pristaju i mi ćemo doći na sahranu, tamo.”

Eremire Krasnići: Jeste im dali *besu* [odobrenje]?

Seljman Bočoli: Da, dali smo *besu* i podršku sa obe strane, tako. I od tuda mi imamo, samom inicijativom, mojom prije nego da idemo, još uvek sam bio na odmor od vojnog roka, jedno dva dana prije nego da idem stigla je jedna druga grupa i mi smo im rekli, ja sam bio inicijator: “Mi krvnu osvetu nećemo, kako su oni uradili, zatim nećemo da se pomirimo sve dok se ne rešava problem koji je u kontekst. Ako se ne rešava problem sa konteksta, mi nismo za to da...” Tako da je ostalo, ostalo je ono, kada sam otišao i završio vojnu službu, ostalo je da sa obe strane izlaze da rade, ali da ne izvrše krvnu osvetu i bili smo na tome mnogo oprezni i pažljivi i mi i oni jer ovi kuću su imali ovde {pokazao distancu rukama}, pa mi smo imali na jedno sto metara njih u blizini jedan do drugog.

Bili smo mešani, pa mislim u svadbama, zajedničke prijatelje, i sve ovako koje su predstavljali poteškoće koje nema nigde teže u svetu. Pa često se dešavalo da smo govorili po svadbama, i tako se

dešava: “Kako ste, gde ste?” Tako u javnim prostorima a gorčina je opet tu jedan prema drugih i tako. Zla sreća se dešavala 4. juna, 1976.godina u selo Raušić baš blizu naših kuća.

Eremire Krasnići: Šta se dešavalo, što se dešavalo između vremenom posle nije se rešilo nikad taj imovinski kontest?

Seljman Bočoli: Kontest je otišao u sud, ali ni jednom nije se rešilo. E sada još više ili ne pažljivo se ponašao sud ili sud da ne daje jednoj strani pravo ili drugoj tako da nije se nikad rešio kontest. Međutim, nije bilo ni perspektive bez rešavanja tog pitanja, čvor i za pomirenje i za svako pitanje. Bili su puno ljudi, naši su prijatelji zajednički, imali smo ujake, imali smo svega [zajedničko]. Jer moj otac je rođen u zajedničkom placu, nismo bili dalji ljudi, četvrta koljena je bilo kada smo rekli, sada ovo koljeno je malo d... znači je peto koljeno a dok onda je bilo četvrto koljeno.

Eremire Krasnići: Tako znači, vama je pomogla da budete u neprijateljskim odnosima međusobno, činjenica da sud nije odlučio definitivno?

Seljman Bočoli: Ne nije se definisao da ne bih dao smisla, mislim ja svakako da mišljenje... ja i nisam video neko rešenje sudom sa ciljem samo da se ne optereti jedna strana, stranka, jer ako se daje ta parcela je bila ne odvojena istorijski a sada ako daju našu parcelu, oni nisu tražili, oni su tražili samo jednu polovinu ko bajagi njima je po deljeno od strane sela tada, ali se otežava druga strana ako se oduzima zemlja ili nešto tako. Što znači, biće zaoštavanje odnosa još gore.

Tako da, na ovome načinu nismo radili mi ni oni. Traktor je bio ostao tu do zadnje godine. Zadnje godine prije pomirenja oni su ga sami povukli i mi smo imali uvek veliku pažnju...

Eremire Krasnići: Koliko je kažnjavanje vašeg brata ?

Seljman Bočoli: Pa, kažnjava. Moj brat je dobio kaznu od dvanest godine zatvora, on je održao deset. Onaj njihov koji je ubio dečka u planine, koji je priznao, je 15, 20, pa su mu smanjili na 15 drugi put, i još jedan njihov, brat od njihovog strica sa osam godina, njihov brat od strica. Pa otišli su odavde još tri njihovih prijatelja kojih mi znamo, ali nije spominjeno ovo, tada oni su bili samo njihovi... sluge i nisu ih uzeli na sebe.

Tako da, sada sva trojica su oslobođenih, zdravo i dobro, živeli su, radili su i moj brat i njihov brat i zajedno i nakon pomirenja i sve, ali sada su pokojni, sva trojica su umrli, jedan po jedan redom.

Eremire Krasnići: Da li možete da nam kažete trenutak kada ste se pomirili kako je bilo i kako su vam se obratili vašoj porodici?

Seljman Bočoli: Ja sam bio u Prištini, u momentu pomirenja kao da je bilo napisano od Boga ili nešto tako, ne samo za nas, nego za sav Kosovo. Ja sam osetio da se nešto šuška po Prištini i tako sa profesorima i tako i ja sam otišao svake nedelje, otišao sam zbog pažnje, svakog vikenda išao sam u petak, svakog petka pa sam se vratio u ponedeljak za posao. Ja sam radio ovde u Prištini vazda imao

sam uvek pažnju da ne dozvoljavam da se nešto dešava, dešavati se još jedna zlo sreća ili neka psovka ili bilo šta, tu je malo trebalo, samo malo da se ojača fitilaća.

Ali, ono... ne mogu nikad da zaboravljam kada su došli troje ljudi one večeri, u petak, oni su sa sela Strelca, bio je Imer Aljimusaj, bio Niman Aljimusaj, Niman je bio u predsedništvo demokratske stranke ovde i Haki Alimusaj. Sva trojica iz Strelca, jer selo Strelc nije daleko od tuda. Sva trojica školovani ljudi, pa mislim, bili su. I da, nit čekali nit mislili, tamo oko deset časova u noću tako, bili smo samo ja i stariji brat, drugi brat i i ja. Druga braća su bili u Nemačkoj, neko tamo, neko ovamo.

I sedeli smo do jedan sat posle ponoći. Ja sam uzeo primat da vam kažem pravo da ako ostaju greške, neka na mene ostaju, da ne ostavim da se pogoršavaju još više tamo. Ja sam mlađi i ako kažu nešto i ako me psuju nema veze. Zatim, otvoreno jedno kako se kaže, jedna priča, mnogo je bila konstruktivna sa njima i od početka do kraja nikad nisam rekao nešto što ne valja, jer mi smo se porasli zajedno. Bili su, kako kažu, generacije između sobom, moja braća sa njihovom braćom generacije nezgodno mi da kažem, ali ne nije loše da se kaže, jer tačno, tako je bilo njih je moja majka došla, bila kao druga majka.

Zatim, ovde najviše je uticalo okolina, prijateljstvo, porodice, mentalitet malo više: “Ne, ovi ima da dobijaju ili ovi nema da dobijaju”, kako su se naljutili i došlo do ovoga stanja, jer za ovo da dođe do ovog stanja, nisu bili u nuždu za ono imanje, ni oni. I sa njim ja sam počeo razgovor, nastavio sam sa njima. Ali, na kraju kada su oni rekli da će da podignu ruke, da će da podignu ruke oni od ove ne pokretne imovine: “Da ne ulazimo mi tamo, čija je imovina i čija nije, šta kažete vi?” Rekoh: “Ona priča je sasvim drugo, ja ne mogu da govorim jer sam najmlađi od braće, najmlađi”. Red je da ostavljam mesto poštovanja i odlučivanja starijem bratu pa i ujaci tu, rekoh: “Što se odluke tiče, imam onu dvojicu. Ja ne mogu da odlučujem sam”. Tu se pridružio moj stariji brat kome je sin poginuo, koji je izgubio i sina. “Ne,” reče: “stotinu krvoprolića da se dešavaju, na kraju potrebno je sporazum, ponovo”. Reče: “Ako su došli do toga da se oni povuku, jer dok se ne rešava kontekst, mi ne možemo razgovarati. Mi sutra izlazimo i opraštamo krvnu osvetu, istovremeno i njima”.

Ovako do jedan sat posle ponoći završili smo, od nas su otišli kod njih, jer smo ih ispratili do dvorišta i rekli nam da: “Ima da idemo i kod njih jedan puta”. Koliko su sedeli tamo ne znam jer se ne vidi od tuda ali ovo nije mnogo značajno, ali sutradan u jutro mi smo dobili informaciju da: “Hoćete vi da dolazite kod nas, ili oni da dolaze kod nas ovde da se skupljamo ovde kod nas sa ciljem sređivanja praštanja?” I to uvek, i oni i mi u ime nacije kao što je počelo, početak pomirenja je bio sa naj boljim načelom, u ime nacije da ne bih ostalo ne za ovo ne za ono, ali u ime nacije.

Drugi Deo

Seljman Bočoli: Ja sam bio inicijator da idemo kod njih. Tako je bilo, brat: “Da”, mnogo jak, on je krenuo prvi i otišli smo tamo kod njih. Kada smo otišli tamo, oni su bili stigli i dobro smo uradili, jer

tamo u međuvremenu dok smo otišli mi smo se našli sa stricem koji je bio stari hadžija, taj koji je poklonio zemlju, bio je još živ, dok smo njega našli da idemo zajedno i sa njim. Tamo su stigli puno, puna oda omladine, inicijatori za pomirenje krvne osvete.

Glavni je bio Anton Četta, Ramiz Keljmendi, Beka Ljajći, Fljamur Gaši koji je sada u Albaniji. Bila je Hava Šalja, bila je Nuriya Zeka iz Raušića, selo Raušić jer vi ste mlađi kao i mnogo drugih i mnogo drugih koje možda kada bi bio malo slobodniji svakog poznajem i sećam se njih i držim na najbolja osećanja od tada.

Počeli razgovori. Jednu reč, za koju mislim da neću nikad zaboraviti, kada Anton Četta je pitao Hadžija, našeg strica: “Koliko godine imate?” Reče: “Osamdeset i tri.” Reče: “Daj bože da napunim i ja toliko”. Onda počela jedna vesela atmosfera tu, znate. Tako da, ustao i rekao: “Ko ima nameru,” reče: “da se pomiri, ustajte sada ljudi”, i na to ustali su, počeli da uzimaju na krilo jedan drugog [u znak čestitke] sa svima i ja sa njima i svi zajedno. Priredili ručak, ali ima jedan jako težak momenat sada, ne da je samo teško ali bilo i interesantno, odmah kako smo uzeli na krila jedan drugog sedeli smo da pijemo po jednu kafu, kada su njihova deca počeli da jure uuuuuu {onomatope} sa drugog sprata i kako su jurili, trčeći su otišli u našoj bašti i pozvali našu decu i počeli da se igraju lopte celog dana igrali do mraka.

Ono je interesantno bilo i rekoh: “Ku–ku, u kakvom [stanju] smo bili, nije nam padalo na pamet za decu”. Bilo je prilike kada naša deca u osnovnoj školu, su bili u istom razredu. Kada su trčali ranije, sa jedne strane ili... tako, reče: “I stali ttrak {onomatope} eh da ne dođe do ovoga...” znate taki trenuci, manje više jako teški su bili. Teško je bilo da izdržimo mi mislim sve dok nismo se pomirili, eh i mi i oni, a da ne dođemo do neke zamke još teže ili neke veće tragedije.

Od tuda uzeli su nas četvoro, od njih, dva od njihove strane, mene i strica mog i otišli smo u selo Lumbardh. Rekli smo da koristimo, sada imamo motivaciju jer ovo je prvo praštanje, prva opraštanja krvne osvete u teritoriji Kosova su sa sela Raušić od nas i da smo postigli neki veći autoritet i veću motivaciju kada idemo tamo, jer nisu verovali da će mo da se pomirite mi, niko nije verovao ni u okolini. Otišli smo u Lumbardh.

Eremire Krasnići: Bila je ceremonija, skup, ili kako?

Seljman Bočoli: I tamo je bilo ubistvo i tamo...

Eremire Krasnići: Pa znam, ali sam momenat pomirenja jeli bio organizovan kao ceremonija?

Seljman Bočoli: Pravo da vam kažem, ona, organizovanja za tamo je bilo, mislim da su organizovali, očekivali su svi, ali mi kako da idemo odavde da idemo u Lumbardh. Oni su pripremili troje ljudi da idu napred u Lumbardh da bih moglo da pomire i tamo. Otišli smo, sedeli smo jedno dva ili tri časova. Počeli smo malo sa nekim mladićima, okolo po malo da menjamo neke reči... da li znate ko su bili Bočoli, dve teške krvne osvete su praštali, a vi ovako.

Zatim nisu hteli tamo i ućutali na tome. I rekli smo: “Kada uradite vi, kada se pripremite vi dobro i mi nećemo se odvajati, možda ima da dođemo da spavamo kod vas noću i danu, ne ćemo vas ostaviti ne pomireni.” Ali dan danas nisu se pomirili oni, tako da...Zatim ja za sebe subotom i nedeljom, uzeli su samo mene, otišao sam u mnogo slučajeva pomirenja krvi, uticao sam preko ljudi na indirektan način sa ljudima, barem jednom...

Eremire Krasnići: Da li imate koji konkretan slučaj?

Seljman Bočoli: Da, imam jedan slučaj. Porodica Baljaj iz Isnića, bio mi je drug njegov brat, Tafa Baljaj zove se, drug sa srednje škole. I bio je Mark Krasnići sa tri-četiri ljudi, tri ili četiri puta, posle malo su se nervirali i zatvorio im vrata njihov otac jer su bili ubili brata onom Tafi. Znači, ubili mu brata čim se vratio iz Rijeke gde je bio na odmor, kako je on bio tamo na studiranje i od njegove bašte bacali i ubili na njegovo dvorište, ubili ga u njegovo dvorište, pored njegovog oca, majke bez nikakvog znanja zašto je ubijen.

E sada ja sam uzeo na sebe da razgovaram sa njima. Kada je došlo skoro blizu, gotovo, ja sam bio napravio projekat za kuću besplatno, tako sam uradio jer tako... i taj njihov otac, posle ja sam mu se svideo u razgovoru, bio sam sa njima, postali smo drugari veći sa njihovim ocem, nego sa bilo kim. Naide sin njegov i reče: “Samo ti ako možeš da ubediš oca,” rekao: “jer nema nameru da se pomiri ni da oprašta krv”.

Otišao sam, razgovarao sam sa njim, on mi reče: “Ne mogu tebe ništa da kažem,” reče: “samo ne mogu da se pomirim,” reče: “nikako.” Pokušao sam bre sa jedne strane i sa druge strane i ubedio sam ga. Tako izašao je kod Verrat e Llukës ovaj Tafa i opraštao je krv za brata.

Eremire Krasnići: Jeli bilo emocija?

Seljman Bočoli: Eh, ovde su reči bile mnogo interesantne. On, Tafa, moj drug je rekao: “Kaže mi otac kada izlazi onaj ubica iz zatvora, kako ga napustaju na odmor, odmah izlazi u Dečane u javnost, onako i to kada sam ja ili otac ili neko drugi, drugi brat, on izlazi njima unapred da ga vide”. Ja mu kažem: “Tafa, ti si intelektualac, ako ubiješ, ubiješ sebe. Da ubiješ njega, nemoj da misliš da je čast ili nešto. Brata ne možeš da oživiš nikako. Eh, ocu je teško, najveće teškoće padaju na oca, jer ja i ti treba da razumemo. Jel meni bilo lako?” Rekoh mu: “Ali, da nije lakše da izlazimo a da se ne pomirimo, ili više teško je tebi, sada kako god uzmeš, jel sada kada si se pomirio, tebi kažu svi ‘Ne oni su se pomirili, neka izlaze gde god hoće’”. Reče: “Bogami,” Reče: “ova reć, bogami si me naterao...” rekao: “Da,” rekao: “jer ako izlazi on tebi pored očima, a ti nisi se pomirio, neko može da ti kaže, ‘Kako ti ne smeš da ga ubiješ, ili nešto drugo?’ On tebe provocira.” Rekao mu: “Ali kada si se pomirio, ti si se pomirio i sa njim si završio, ti nisi njemu opraštao krv, ti si praštao svom narodu. I narod zna, ko si ti i sve o svemu, a ovo je najveća čast.” Reko mi: “Sada si me dobro stisnuo,” reče: “ja sutra ako bog da idem kod Verrat e Llukës ima da izlazim”. Izašao je i opraštao mu.

Bili su jako dodirljivi događaji, svaka na svoj način ima svoju specifičnost. A nisam znao i nisam

razmišljao nikad, da smo samo mi tako i nekoliko njih. Međutim, bilo je i većih specifičnosti bilo je još više i to mnogo, mnogo teško, kada je reč za sina jedinca, sina....Svaki je imao ,bog zna koliko velikih užasnih slučajeva i posao koji je urađeno, mislim, jedno zlo od našeg naroda ,jedna crna sjena koja je sejena, ostalo je i tradicionalno opstaje, sada je ovo tradicija, ovo nije bila naša tradicija, bila je, i oduzela je ovom narodu pravo disanje.

Tako da posle toga ja sam čuo, imao sam priliku, imam jednog drugara ovde, njegova ćerka otišla i završila je magistraturu u Americi, u gradu Ohajo, ili ne znam gde tamo. On mi govori kako je dobila od profesora temu, kada je završila magistraturu, dao joj temu: "Ajde jednu temu sa Kosova". Ona je izabrala, "Pomirenje krvne osvete", i čudili se cela sala i sve koji su bili tu, i reče: "Nikad nisam slušao bolju temu jer se ne dešava javno organizovanje da se dešava tako lepo, da se skine krvne osvete tamo".

Tako da, na dobru sreću zahvaljujući i intelektualcima i profesorima i omladini, jer sam početak je bio u selo Prapačane kod Dečane, 2. februara 1990.godine, evo sada smo održali manifestaciju kada sam bio onog dana, rekao sam vam {obraća se voditeljici intervjuja }, bio sam i ja u selo Lumbardh, opština Dečane.

Eremire Krasnići: Jeste li bili kod Verrat e Llukës?

Seljman Bočoli: Bio sam kod Verrat e Llukës, prvi put. Bio sam, bila je manifestacija prije dve godine ponovo.

Eremire Krasnići: Da, 1. maja, 1990.godine?

Seljman Bočoli: Da, tu sam bio. Tamo je bilo... ne znam većeg ponosa nije bilo, toliko ljudi, samo da vidiš tamo. Ja sam video od svih strana Kosova, kako su stigli, bilo je i iz Makedonije, i iz Crne Gore, malo manje iz Albanije. Ali bilo je proljeće, ne znam kako je bilo kao, kao da su se organizovale svaka vrata od dvorišta od onih sela bila su otvorena. Svaka vrata u poljima, bašta, zajednice i tako redom svaka je bila otvorena. Tako da, nije niko ostao i nije bilo nikakvih prepreka jedan od drugog, nego svaki je ulazio po baštama, dvorištima, i tako.... I veća ponos kada se završilo ono, ne ceremonija nego ono, mislim na akta opraštanja koji je učinjeno sa svih pozitivnih strana, izašli i opraštali one zime.

Tamo sećam se jednoga inserata, Zekeria Cana, tri metara ili četiri od njega, sada ispada kao moj školski drug, iz gimnazije, bio je sekretar Sekretarijata za Unutrašnje Poslove u ono vreme, Bedruš Šala. Zatim su se plašili da neće biti nesporazum policijom i ovamo. Jer je bio...

Eremire Krasnići: Jeste bili okruženi?

Seljman Bočoli: Da, okruženi. Zatim, ja sam rekao uvek ako je taj moj drugar sekretar tu i nije još uvek dao ostavku, neće nam ništa sa njihovog aspekta, nemojte se plašiti nijedan od vas. I ako se plašite ne rešavate problem, znate. Tako da, otišli su sa nekom vrstom, bez straha svi su otišli pa i ako se ubiju

pošli su tako svih.

Ali, kada govorimo, izlazeći od tuda, izlazeći bile su jedno dva mosta, jedan kanal tamo baš kod Verrat e Llukës tada je neko iz mase viknuo, nešto za policajce: “Bežite odavde”, oni su od jednom “*Brrrrp*” {onomatope} i izašli su sa dve strane da izvade one koje vrište. Skinuo je kaput Zekeria Cana, pokojni profesor i rekao je narodu: “Ćutite, niko da ne govori ništa, baš ništa!” Izašao je i govorio sa njima i rekao im: “Ja preuzimam na sebe, da su bili mladi i ko zna kojim emocijama...” i tako je stisnuo bez ijednog problema onda smo išli svi kućama.

Eremire Krasnići: Jeste vi fizički izašli da govorite još jednom pored njima, ili ne?

Seljman Bočoli: Jel sam ja? Ne, prvi put nisam izlazio nijednom, nisam hteo da izlazim javno jer nije za ponos, nije za ono... važno da se završavaju poslove, da može čovek da završi posao. I sada da vam pravo kažem bilo je dosta važno kada smo imali sada manifestaciju 2. ovog meseca, u selo Lumbardh tamo, bilo je ponosno da učestvuješ i došli su sa svih strana, pa i iz Albanije, Don Ljuš Đergji, bio rektor univerziteta i bili su svi koji su bili još živi, ali oni koji su umrli, pokojni nisu sada. Mislio sam, pa i rekao, rekoh evo pola, kada bi bili i oni sada i u slobodi da slavimo ovo, ne bi bilo ništa boljeg. Ali, bili su vrednote, hteo sam da dođem do ove tačke i da kažem, dobro je sačuvati, avansirati jer to je naša vrlina koju imamo i koju smo imali.

Eremire Krasnići: Kakav život je imala kasnije vaša porodica tokom ‘90-tih godina, pa i šira porodica?

Seljman Bočoli: U našoj porodici posle pomirenja, počela nagli dolazak [kao poplava], nisam mogo ni da zamislim, dolazak sa svih strana Kosova, da dođu da nas obiđu, mi nismo imali smrtni slučaj. Morao sam tri nedelje da uzimam od godišnjeg odmora da bih bio prisutan, da se lepo ponašamo i oni koji su dolazili rekli su... prvo došli kod nas, zatim kod njih, on je bio je osetljivo dečak, da nije čuo, bez čega su ga ubili u planine pored stoke. Pa i njihov sin je bio je dobar ali evo zla sreća, evo taksirat: “Da li vam nezgodno ako mi idemo malo i kod, da idemo i kod njih malo?” Reko: “Ne, nama nije, nama ni malo nije krivo, i ja hoću da dolazim sa vama.” Kad sam ja mogao otišao sam sa njima, kad nisam bio ja otišao je moj drug ili stariji brat koji je bio tu, otišli smo zajedno sa posetiocima kod njih.

Jednom prilikom barem sećam se kako smo ih zatekli, otišli smo, bilo je 12:00 ponoći ili tako je bilo oko 12 i 10 minuta. Oni su bili već legli da spavaju. “Aihhh”, kako su se osećali, bili više od 25 ljudi kao su izlazili od nas, oni su sedeli malo više, popili smo kafu. I rekli: “Mi ne možemo više da dolazimo, dolazimo iz velikih daljina,” “Ne,” rekoh: “Ja ću doći da vas povedem.” Ja sam ulazio, i kucao sam jako tako da... junački kako se kaže, tako, ulazio sam preko prolaza sa druge strane i otvorio sam vrata i zvao, onda su izlazili.

Oni su tu imali neku strah, osetio sam pa to je činjenica jer i ja bih se plasio i svaki drugi, “Šta se desilo?” Znate, kada su već legli, probudili smo ih, i rekli su: “Ma dobro je. Mi nema da zaboravimo nikad. Zahvaljujemo što ste nam učinili jer da nam se vraćaju onoliko ljudi a mi da spavamo, ostaje nam jedan loš znak za Boćole”. Tako da, ovakav dolazak, neprekidno jedno šest meseci nisu prestali,

dolazili grupe grupe, morali smo da izlazimo da ih dočekamo na ulici toliki dolazak na poseti i na čestitanje za pomirenje krvne osvete.

Na tako pomirenje bilo je potrebe da budemo i pripremljeni i da održavamo jer nije lako da se izdrži, jer lako je onaj momenat i nešto ali da zadržiš sa decom, sa ljudima, vrsnim posredovanjem, sa prijateljima, ima raznih reći i svega. Ja sam bio taj, kako kažu, ja sam bio najmlađi brat, ali na najbolji način naj pametni i naj... da kažem mojim ljudima: “Nema da ulazimo u biznis sa njima, ne da ih imamo kao ne prijatelji, jer sada je skinuta maska, ali tu da ne dođe do nepravilike ili nešto drugo kada ulaziš u loš biznis, dobro ili zlo, onda bi se upropastio sve što smo učinili”. Da se ide neograničeno u sahrani ili u svadbu i na sve i svega kako kažu, na zvanične forme koja su, pa ne i za bilo koji posao da se ide, da se ulazi na dvorište, da ima neko, nema neko?

Tako da, trebalo je da budemo pripremljeni i dugoročno, da nema nesporazuma ili trljanja bezveze da loše pada nešto, ni kakva vrsta struje i ja mislim da je primera od svih drugih krajeva koji umiju i da se šale i tako su dostižna sa svih strana, zatim nikad jedna loša riječ, ni mi od njih ni oni od nas, nisu imali. Tako da, pomirenje je pronašlo jedno dobro mesto i danas je jedan dobar primer, ne samo kao formalno ili nešto, nego stvarno je realna stvar, je bila i tako.

Eremire Krasnići: Kako je bilo ‘90-tih?

Seljman Bočoli: Molim?

Eremire Krasnići: Kako su bile ‘90-te godine za vas posle pomirenja, mislim vaš lični život?

Seljman Bočoli: Da, posle pomirenja, oni, nisu prošla ni šest ili sedam meseci i odvojili su se od zajednice. Ja sam im napravio projekat, jer trojica od njih su bili primoranih da izgrade kuće. Ja sam im napravio projekte, predao sam im, pratio sam kada sam otišao, kada ne onda odavde, oni su vrlo zadovoljniji za to, kako kažu bratski, nismo bili [slučaj], ali ne u nekoj meri da se mešamo. Zatim, nakon jedne godine i više i mi smo se udvajali iz zajednice. Ali i ako smo se udvajali ponovo je išlo sve najboljim redom, sve u nivou.

Eremire Krasnići: Je su li vas isterali s posla tokom ‘90-tih godina?

Seljman Bočoli: Tokom ‘93-će, mene su me isterali sa posla, pa kao i sav kolektiv. Ja sam radio u Stambeno Javno Preduzeće. U to preduzeće malo su kasnili sa isterivanjem sa posla, od ostalih. Razlog je bio da naš direktor je bio crnogorac, da ne kažem baš ovako, ali stvarno bio je izdržljiv, i rekao je javno da: “Ako me izaberu još jedan mandat, ni jednog nema da isteram sa posla!” Pa zbog toga su njega smenili i za to su se zakasnili malo, zatim su njega smenili, i nas posle su nas... posle kako su njega smenili, onda unutar meseci su nas isterali sa posla, 28 albanaca koji smo bili. Od njih tri ili četiri su ih obustavili, jer su bili njihovi saradnici, mi njih znamo koji su bili i tako, nije ni jedan problem.

Eremire Krasnići: U koju organizaciju? U “Ramiz Sadiku” ili gde?

Seljman Bočoli: Stambeno Javno Preduzeće. Mi smo izgradili sve stanove u Prištini, u to vreme, preko našeg preduzeća. I mi smo posle prodavali društvenim organizacijama, javnim, državi i svima i oni posle su dali svojim radnicima. Tako da, jedino preduzeće, bili smo bez konkurencije, malo smo bili posebni jer nismo imali konkurencije, niko za građevinu, samo mi. Ali tako je bilo u tom sistemu tada, svaki grad, svaka opština je imala jedno preduzeće koja se zvala “BVI” za stanove i poslovne prostore. Kao ovde kao u Hrvatskoj, kao u Makedoniji, kao u Srbiji, bio je isti sistem, isti zakon i tako.

Eremire Krasnići: Kako ste prošli za vreme rata, ‘99-te?

Seljman Bočoli: Tokom ‘99-te... mi smo bili tu ‘93-će do... meni mi bilo potrebno da idem za Nemačku, godinu i po da radim. Ovde nisam ni pomislio jer gde god ideš moraš da radiš sa njihovim organizacijama [srba] da budeš, pod njihovim oblacima i negde i tako. I ne tolko za patriotizam, nego nisam mogao da radim na taj način, da te ponižava, da te neko zagazi on kako hoće, svako jaki od njih.... I tako, bio sam prinuđen da idem do Nemačke. Jedno vreme bio sam na odmor i zaradio sam za jedno sedam, osam godina, ili deset godina ja sam mogao obezbediti. Mislim se, ovako inače nismo bili ni mi spremni ni mi tada već malo vreme od kada smo se delili od braće tamo.

Bio sam u Frankfurt, brat mi je bio tamo, i vratio sam se nakon godine i po i nastavio sam. Vratio sam se ‘96-te. Onaj novac koji sam štedio ja sam otvorio radnju malo tu, uzeo sam je pod kirijom, decu sam malo približio k sebi tu, da ‘99-te, ‘98-te, tokom ‘99-te, demonstracije morali smo da zatvaramo radnju i da izlazimo svi skupa u demonstracije i u protestima. Tako da, ‘99-te izašli smo i otišli do Makedoniji sa celom našom naseljem, bili smo organizovani i otišli u Makedoniji.

Eremire Krasnići: Je su li vas isterali iz vašeg naselja?

Seljman Bočoli: Molim?

Eremire Krasnići: Je su li vas isterali iz vaše mahale, isterali vas ili ste izašli organizovani?

Seljman Bočoli: Ne, ne, iz naše mahale nisu nas isterali, nego tako smo se dogovorili da ne idemo sve dok nas... sve dok nas ne isteraju nasilno da ne idemo nigde, niko iz našeg naselja tu. Ali u nekoliko naselja okolo nas, noću su pucali negde i pozvali su me telefonom, jer telefoni su radili, možda su bili malo više su bili naslonjeni na mene: “Ako ne ideš ti nigde, ni mi nećemo da se pomerimo” i sada išli poslovima redom. Onog dana kada smo izašli odavde, pozvao me je na telefon jedan Krasnići, brat Avdul Krasnića, doktor je, Džemajli i rekao: “Nama je oslabio stanje i još tri ljudi drugi moramo da izlazimo, jer nema gde da živimo”.

Na ovaj način i u jedno drugo mesto tako i tako su se sredili kola tamo, rekli: “Mi čekamo samo tebe, da dođeš da vodiš jer ne znaju kud.” Ja se vrati, sad u detaljima, bili su tri mladića, studenta, živeli su u komšijskom podrumu, tu su ostavljali poruku: “Mi ne znamo kada izlazite vi. Kunemo vas na boga,

kažite nam jer nas mogu da nas ubijaju ovde i ne znamo ništa”.

Moj mlađi sin, treći rekao mi je: “Tata, jeste im rekli njima?” Reko: “Ja ne znam ništa”. Reče: “Pa oni ostali su tu”. Jedan je bio otišao u rat u OVK, a dvojica su ostali tu. Vratio sam se i ostavio sam upaljena kola i vratio sam se uzeo sam i njih. Jednoga sam natrpao u mojim kolima, on je bio sedmi sedmorica njih su bili u mojim kolima i još jednog sam na mestio u komšijska kola. Tada nije niko pitao kako, samo jesu mogli ući. I ne zaboravim nikada njih smo povelili do tamo i imali su sreće i izašli van granice od prvih, jer oni nisu imali obaveze, po jednu tašnu i izašli su tamo, kazali mi da su izašli tamo.

Tako da, mi u Blace, nismo ušli, vreme Blace je bilo, mi smo stajali u kolima. Došlo naređenje da se vratimo, ni sa druge strane nisu pustili da se ide i sa ove strane ne samo da se vratimo. Mi smo se vratili. Znao sam da je jedna velika izdaja, ali nemaš šta da radiš. Kada smo krenuli po drugi put, mi smo se pripremili malo bolje. Sav novac kojeg sam imala što kažu, podelio sam deci i ženi, adresu od jednoga. Mislim, jer tad nisu bili mobilni telefoni, samo fiksni telefoni kuda se okrećeš, imaš broj telefona, ostali su jedno tri-četiri porodice tu. Okreću tamo kao u centralu i ona nam kaže i za druge, i jedan sa drugom tako da nismo znali gde ćemo da se rastanemo i šta da radimo i svakako biti samostalni. Decu sam imao, naj starijeg u drugoj godini gimnazije je bio, drugi na osmom razredu, treći u šestom razredu osnovne. Meni su bila deca mala, tako da imali smo sreće kada smo krenuli po drugi put, izašli posle deset časova po noću, ceo dan smo čekali i tada smo izašli i otišli u Stankovec.

Iz Stankoveca, pisali smo, tu smo dežurali, ko bajagi da se organizujemo a ne nečije parole: “Dolaze srbi noći, ima da nas zakolje ili slično”. Ja lično bio sam dežurao sa tri, četiri ljudi, drugari koji smo bili tamo, tamo smo se videli. Pa ovo nije značajno kao da mi smo malo euforične i tako. I moj sin bio je upisan za Kanadu, da ide. Izašli su nam imena, gotovo zadnji smo bili i otišli smo za Kanadu.

Eremire Krasnići: Kako ste prošli u Kanadi? Koliko ste boravili?

Seljman Bočoli: U Kanadi su nas dočekali, ne umem kako da opišem, kao Boga, nema kud bolje i svega što treba. Iz našeg punkta bili su oko 1280 ljudi i u jednoj vojnoj kasarni tamo gde vežbaju specijalne vežbe, vojska visokog nivoa u Kanadi, leti po dve nedelje, ali sve je bilo u našem raspolaganju. Po restoranima, hotelima, mislim, sale sa televizijom, i sve i svega je bilo, ali sada ne vredi da se spominje taj luksuz. Trebali smo da se organizujemo jer i tamo je bilo veliki problem. Počeli da se bockaju noževima, između, zaboravili da ovako...

Nismo imali drugo, nego da se organizujemo i da ih rukovodimo. Mene su me postavili rukovodioca dok njih nisam uopšte poznao, nikoga tamo. Mene postavili rukovodioca kampa. I ja sam izabrao jedno četvoricu ili petoro njih i nisam ih poznao i svake nedelje održali smo po dve sednice sa njima. Organizovali smo škole tamo na dvorište, da bih samo rekli, za jedan mesec jer idemo kući da idemo po gradovima pa raspodelom. Ne zaboravljam rekao sam jednom direktoru za emigraciju: “Pa bolje jedan dan škole, nego 29 da jure ulicama, idu tamo vamo bez veze, problemi između njih.” Reče: “Tako je, samo šta hoćeš?” Reče: “Nama su donijeli klupe, donijeli nam šatore”. [Ono] popodne radio

sam mnogo.

Bilo je potrebno da se evidentiraju, ko je učitelj, ko predaje u osnovne škole, ko predaje u škole ovde i treba evidencije. Da ne dužim, svaku evidenciju sam uradio sa kadrovima i sa svim što je trebalo i konstituirali smo školu, direktora škole, bili su nam trojica prisutni tu i rekli: “Mi još videli nismo ovako organizovanje, tako brzo i tako dobro.” Ali kada ljudi hoće oni rade, znate šta je dobro ponašanje, ali osim engleskog koji se organizovalo, počeli su i škole.... Nije bilo samo pitanje učenja nego počeli su i sa bicikle, poklonili su im ljudi i počeli da se tuku deca između i tako onda počeli očevi, njihovi roditelji bilo njih dosta, pa da se ne dužim. Drago mi je što smo tako lepo prošli i kada smo držali sastanke sa njima sve je išlo dobro i u redu.

Eremire Krasnići: Jeste li išli posle vašim prebivalištem u Kanadi, koliko ste tamo boravili ?

Seljman Bočoli: Oni su vazda razgovorili sa nama često i oni su komunicirali sa raznim gradovima. Mi smo imali priliku da idemo u Kalgari. Tamo u Kalgari mi smo imali četverosobni stan i stan mi smo trebali platiti kiriju, od novca kog smo mi dobili od njih kao pomoć, sa tim novcem ako lepo upravljaš, možeš lepo da živiš. Platiš kiriju i sve redom, ali ako počneš da potrošiš tamo nisu nam bile i to dosta tamo.

Tako da, za decu dali su odeće, obuću i kada su se otvorile ove škole, vesti i druge stvari i deca, deca više tako posle i ja, dolazi mi na pamet. Mislio sam malo možda, po nekad i ne zna čovek, ja sam dobro razmišljao tada, ali sada vidim da je greška. Jer mislio sam [reko]: “Ja, da budem razlog i da ostavim sam svoju decu u Kanadi, ja sam taj autor zlo činioc za svoju decu? Izgubiću njih. Oni neće nikad da se vrate tamo.” Ako oni hoće oni neka ide sami tamo gde hoće, ali od mene da nemaju taj način [uticati] jer tako kada su se otvorile škole i oni su voljeli svi tako da kompletno, vratili smo.

Mene su me primili u gimnaziji da predajem matematiku jer smo ušli i... povelili smo našu decu da se pojave u testiranju. Ispalo da ovo ne treba samo te godine, nego tri-četiri godine u napred, malo su časovi održani i ne pripremljeni. Rezultat je bio mnogo slab i matematika i fizika, a ove za to... za jedan dodatni čas uzeli su da održavaju predavanje u njihovu gimnaziju. Na albanskom jeziku imao sam i savetnika, da prati da li poštujem određeni program i svi su bili prisutni i tako na ovaj način, mislim se, završili smo još jedno tri meseci tu u Kaligari. Dođe vreme da se vratimo, vratili smo se.

Eremire Krasnići: Jeste se vratili u septembru ili u julu mesecu ili?

Seljman Bočoli: Oktobra meseca ja sam se vratio.

Eremire Krasnići: Šta ste uradili posle ovamo?

Seljman Bočoli: Na oktobru, odmah sutra dan nedelja je bila, u ponedeljak su me zvali neki drugari koji sam imao tamo i otišao sam na posao. I tamo kada smo otišli, počeli smo od nule, ništa. Bez plate, bez ništa i nikakvo organizovanje. Oni su bili otišli i u septembru, jedan mesec unapred i susreli su se

sa srbima tamo, i otišli su još jedno vreme, ali kada su se organizovali za jedan dan i nisu više došli.

Ja nisam zatekao njih tamo, hvala bogu. Otišli pre nego da stižem ja, i sada mi smo počeli malo da budemo aktivni jedno dva meseci ili tri tako bez plate i zatim počeli. Ja sam završio jedno sedam objekata koji nisu bili završeni od njih, na vreme, jer ne od jednom nego jedno po jedno. I tada naš dobitak bilo je prema zakonskom proseku dobili smo od toga i na taj način plate i troškovi.... Bili smo, da ne bude da se hvalim, ali mi koliko smo radili, radili smo sa bankom, žiro račun banke i ne sa gotovim novcem.

A sada oni su pratili svaku zapadnu državu, kad su došli jedno šest osobe iz Belgije. Oni su videli da ovaj posao napreduje mada je bila Pro Credit banka jedina tada, da smo učinili toliki promet: "Ovo je vrlo uspešna firma" i došli da sarađujemo zajedno, i da nam pomažu nama: "Da dođete i vi, da se organizujete i da dođete kod nas, šta hoćete? Ako hoćete građevinski materijal, ako hoćete nešto drugo, daćemo vama na određeno vreme, pošto osećam, bez platno samo da se obnovi to".

Zatim, za zlu sreću nismo imali direktore, ne samo prvi nego i svi drugi, nisu bili dobri, oči su im bili samo na zlo upotrebu. I nismo otišli tamo i ostali smo sa našim snagama. Do kasno smo je držali, do skoro. Ja sam u penziji, već godinu i po dana u penziju, izašao sam.

Eremire Krasnići: Gde je sada....Jeli privatizovao ovo preduzeće?

Seljman Bočoli: Ne, ne, ovo je javno preduzeće. Javno preduzeće i danas funkcioniše samo ne izgrađuje. Za šta je osnovana, ona je za izgradnju ali sada već četiri ili pet godine ne radi ništa samo prikupi kiriju od radnji.

Eremire Krasnići: Aha jeli, imali puno radnji... jer ima dosta radnje?

Seljman Bočoli: Ima dosta gradskih vlasništva, petsto i nešto radnji ima na upravljanju.

Eremire Krasnići: I od njih može da opstane?

Seljman Bočoli: Polovina i više su bile pod uzurpiranjem, drugi su ih uzeli pod kirijom ali polako polako, morao sam da... tako da, sada samo sa tom njihovom kirijom žive, i izgradnje nema više sada samo od njih. I ja vas malo umori, tražim izvinjenje, zahvaljujem.

Eremire Krasnići: Ja mislim da smo završili intervju ali ako hoćete nešto da dodajte, nešto za šta mislite da niste rekli, slobodno...

Seljman Bočoli: To je to, ne znam, sto puta da obnavljam možda neku reč stavljam unapred neku po unazad ali tu je, realnost.